

Moldova și Rusia: între relații comerciale și dependență economică

Autor:

Ana Popa

Chișinău, aprilie 2015

Notă de limitare a responsabilității

Acest studiu realizat cu sprijinul financiar al Fundației Soros-Moldova / Programul Buna Guvernare în cadrul proiectului „Relațiile UE-Moldova – Monitorizarea Progresului în contextul Politicii Europene de Vecinătate”, implementat de Centrul Analitic Independent Expert-Grup și Asociația pentru Democrație Participativă ADEPT.

Cuprins

Mesaje cheie	5
Introducere	7
Comerțul cu bunuri. Exporturile moldovenești în Federația Rusă	7
Expunerea sectorială la exporturile moldovenești spre Rusia	11
Moldova – partener de import pentru Rusia	17
Importul de bunuri din Federația Rusă	19
Comerțul cu servicii	21
Recomandări	22
Despre Expert-Grup	24

Lista de figuri:

Figura 1. Volumul exporturilor către Federația Rusă (mil. USD, axa principală) și ponderea acestora în totalul exporturilor moldovenești (% , axa secundară), 2004-2014	8
Figura 2. Volumul exporturilor locale către Federația Rusă (mil. USD, axa principală) și ponderea acestora în totalul exporturilor locale moldovenești (% , axa secundară), 2004 -2014	9
Figura 3. Ponderea exporturilor către Federația Rusă în totalul exporturilor moldovenești, 2004-2014, %	12
Figura 4. Ponderea exporturilor locale către Federația Rusă în valoarea producției (% , axa orizontală) vs. VAB (mil. USD, axa verticală), 2013	14
Figura 5. Ponderea exporturilor locale către UE în valoarea producției (% , axa orizontală) vs. VAB (mil. USD, axa verticală)	14
Figura 6. Ponderea exporturilor locale către UV - RBK în valoarea producției (% , axa orizontală) vs. VAB (mil. USD, axa verticală)	15
Figura 7. Ponderea exporturilor locale către Rusia în valoarea producției (% , axa orizontală) vs. ponderea VAB în valoarea producției (% , axa verticală)	15
Figura 8. Ponderea exporturilor locale către UE în valoarea producției (% , axa orizontală) vs. ponderea VAB în valoarea producției (% , axa verticală)	16
Figura 9. Ponderea exporturilor locale către UV - RBK în valoarea producției (% , axa orizontală) vs. ponderea VAB în valoarea producției (% , axa verticală)	16
Figura 10. Importurile din Federația Rusă (mil. USD, axa principală) și ponderea acestora în importurile totale (% , axa secundară), 2004-2014	19
Figura 11. Importurile din Federația Rusă, cu excluderea capitolului 27 din NM, (mil. USD, axa principală) și ponderea acestora în importurile totale fără capitolul 27 (% , axa secundară), 2004-2014.....	20
Figura 12. Comerțul cu servicii: Volumul exporturilor și importurilor din Federația Rusă (mil. USD, axa principală) și ponderea acestora în exportul/importul total de servicii (% , axa secundară)	21

Lista de tabele:

Tabelul 1. Grupele de produse cu creștere semnificativă a ponderii re-exporturilor către Federația Rusă din 2011	9
Tabelul 2. Grupe de produse cu ponderea înaltă a exporturilor locale spre Federația Rusă în exporturile locale totale ale grupei (2013-2014) și evoluția exporturilor (2014 față de 2013)	10
Tabelul 3. Grupe de produse cu ponderea înaltă a exporturilor locale spre Federația Rusă în exporturile locale totale ale grupei, 2013-2014	11

Tabelul 4. Sectoarele economice cu cea mai înaltă pondere a exporturilor locale către Federația Rusă în valoarea producției, 2013.....	12
Tabelul 5. Numărul populației ocupate expuse la exporturile către Rusia pe sectoare economice, 2013 .	13
Tabelul 6. Ponderea importurilor moldovenești în importurile totale ale Federației Ruse, %, 2013	17
Tabelul 7. Exporturi locale moldovenești în Federația Rusă cu creștere constantă în perioada 2004-2013	18
Tabelul 8. Importul de bunuri din Federația Rusă, 2013	20
Tabelul 9. Structura exportului de servicii în Federația Rusă, 2013	21

Mesaje cheie

- Federația Rusă a fost unul dintre principalii parteneri de export ai Republicii Moldova pe parcursul întregii perioade de tranziție. Însă ponderea exporturilor către aceasta a diminuat atât ca rezultat firesc al diversificării partenerilor comerciali pentru o țară care abia și-a câpătat independența, cât și a regulilor neclare de joc în relațiile comerciale față de unii parteneri din partea Federației Ruse. Astfel Rusia a pierdut poziția de lider ca destinație a exporturilor moldovenești în 2014 în favoarea României. Ponderea exporturilor către Rusia a constituit 18,1% din exporturile totale moldovenești. În același timp, Moldova este un partener minor pentru importurile rusești, cu doar 0,1% din importuri ce provin din țara noastră.
- Având în vedere ponderea înaltă a re-exporturilor în exporturile totale către Federația Rusă (58% în 2014), analiza exporturilor locale (i.e. exporturi totale minus re-exporturi) are o relevanță mai mare. Astfel, exporturile locale către Federația Rusă au constituit 12% din exporturile totale locale în 2014 și în acest caz Rusia a pierdut poziția de lider în 2012. Exporturile locale spre Rusia reprezintă 2,3% din PIB în 2014 – un nivel suficient de înalt pentru a avea impact semnificativ asupra economiei moldovenești – dar incomparabil cu situația de un deceniu în urmă, când ponderea exporturilor locale către Rusia depășea 10% din PIB.
- În 2014 exporturile către Rusia au scăzut considerabil ca urmare a doi factori importanți: (i) sancțiunile din partea Rusiei, și anume introducerea tarifelor de import și interdicțiilor de import pentru câteva produse moldovenești ce au urmat după semnarea Acordului de Asociere dintre Uniunea Europeană și Moldova și instituirea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Comprehensiv cu aceasta și (ii) scăderea cererii din partea Rusiei din cauza situației economice mai dificile și a crizei economice care se abate asupra sa. În prezent există suficiente motive să ne așteptăm și în continuare la o perioadă de incertitudine în relațiile comerciale cu Rusia.
- Chiar dacă după instituirea ZLSAC dintre Moldova și UE, exportul pentru unele categorii de produse către UE s-a majorat, în special "fructe comestibile și nuci; coji de citrice și pepeni" și "legume, plante, rădăcini și tuberculi alimentari", pentru majoritatea claselor de mărfuri exportate nu a existat o contrabalantă suficientă din partea statelor UE, dar și altor țări care să acopere reducerea exporturilor către Rusia din câteva motive: (i) anul 2014 a fost un an mai dificil economic pentru mai multe state parteneri comerciali și exporturile către aceștia au scăzut din cauza cererii mai modeste; (ii) diversificarea piețelor de export nu este un lucru simplu atunci când cererea pentru unele produse moldovenești practic lipsește în unele state europene din cauza competitivității joase a acestora sau existenței altor bariere de import netarifare.
- Federația Rusă este piața de desfacere importantă pentru câteva grupe majore de produse: "fructe comestibile și nuci", "legume, plante, rădăcini și tuberculi alimentari", "carne și organe comestibile", "preparate din legume, fructe sau din alte părți din plante", "băuturi alcoolice, fără alcool și oțeturi", inclusiv din afara sectorului agricol și cel al industriei alimentare și a băuturilor ca "covoare și alte acoperitoare de podea din materiale textile", "tutun și înlocuitori de tutun prelucrați", "articole diverse din metale comune".
- Putem considera că produsele care au o pondere înaltă în importurile totale ale Rusiei și cele pentru care s-a înregistrat o creștere stabilă a exporturilor către aceasta în ultimul deceniu au potențial sporit pe această piață. În cea mai mare parte acestea sunt produse agricole: "mere, pere și gutui proaspete", "struguri proaspeți și uscați", "caise, cireșe, vișine, piersici, prune proaspete", "carne de bovine", "semințe de floarea soarelui", dar și "lemn pentru dogărie" și "covoare și alte acoperitoare de podea din materiale textile". Vinurile nu se regăsesc printre aceste categorii din cauza perioadei de analiză care a cuprins ani în care au existat restricții la importul acestora din partea Rusiei. Pentru anii precedenți,

ponderea acestora în importurile totale de vinuri ale Rusiei este mai înaltă indicând asupra competitivității lor.

- Analiza volumului exporturilor locale către Rusia în volumul producției pe activități economice relevă expunerea mai puternică a următoarelor industrii: "producția mijloacelor de transport rutier și producția altor mijloace de transport", "fabricarea de mașini și echipamente", "fabricarea produselor textile", "producția de aparatură și instrumente medicale, de precizie, optice și producția de ceasuri", "fabricarea băuturilor", "prelucrarea și conservarea fructelor și legumelor".
- Exporturile agricole spre Rusia reprezintă doar 3,7% din totalul producției agricole. Totuși, expunerea acestui sector derivă din numărul mare al populației ocupate care devine vulnerabilă la orice șocuri, dar și expunerea indirectă prin exporturile din industria alimentară și a băuturilor. Astfel, din punct de vedere al ocupării cele mai expuse sectoare la exporturile către Rusia sunt sectorul agricol și industria de fabricare a băuturilor.
- În același timp doar câteva sectoare expuse puternic la exporturile către Rusia au o pondere însemnată în PIB și anume "producția de aparatură și instrumente medicale de precizie optice", "fabricarea produselor textile" și "fabricarea de mașini și echipamente". Analiza expunerii sectoarelor economice la exporturile către Rusia în dependență de productivitatea sectorului, estimată ca ponderea VAB în volumul producției, identifică doar patru sectoare cu o productivitate înaltă și cu exporturi înalte către Rusia: "producția de aparatură și instrumente medicale, de precizie, optice", "fabricarea produselor textile", "fabricarea de mașini și echipamente" și "producția mijloacelor de transport rutier și a altor mijloace de transport".
- Exporturile către UE cu pondere semnificativă în volumul producției provin din sectoare cu VAB mai mare și cu productivitatea mai înaltă atât în comparație cu exporturile spre Rusia, cât și spre UV – RBK în ansamblu.
- Astfel, constatăm că expunerea economiei moldovenești către Rusia a scăzut în ultimii ani, iar industriile mai vulnerabile nu sunt din cele mai productive sau cu pondere semnificativă în PIB. Totuși, sancțiunile Rusiei de cele mai multe ori au vizat anume acele produse din sectorul agricol și cel al industriei alimentare cu un volum al exporturilor considerabil pentru a avea un impact cât mai puternic asupra economiei moldovenești și afecta o parte cât mai mare a populației ocupate. Aceasta face economia Moldovei destul de vulnerabilă la sancțiunile Rusiei, nu doar din punct de vedere a reducerii exporturilor și PIB-ului, dar și a consecințelor sociale.
- În același timp Federația Rusă este și un partener de import important pentru Republica Moldova cu 13,5% din importurile totale ale Republicii Moldova. Dar ponderea înaltă se datorează în primul rând dependenței puternice de gazul rusesc care reprezintă 65% din importurile din Federația Rusă. Ponderea acestora în totalul importurilor din Rusia s-a dublat în ultimul deceniu nu doar din cauza creșterii cantității fizice de gaz importat, dar și creșterii prețului la gazul natural rusesc. Dacă se exclude această clasă, ponderea importurilor din Rusia se reduce la 6,5% din importurile totale. Ne putem aștepta la unele schimbări în structura piețelor de import odată cu intrarea în vigoare a ZLSAC cu UE și reducerii și/sau eliminării treptate a taxelor de import.
- Deși comerțul cu servicii are valoare mai mică în comparație cu comerțul cu bunuri, și acesta reprezintă o parte importantă a relațiilor comerciale dintre Moldova și Rusia. În cazul comerțului cu servicii, Federația Rusă reprezintă chiar un partener mai important pentru Moldova față de comerțul cu bunuri (dacă eliminăm din calcul re-exportul), 14% din exporturile totale și 22,2% din importurile totale de servicii fiind din Rusia. Și în cazul serviciilor exportate predomină cele cu valoare adăugată mai scăzută, serviciile de transport reprezentând 72,4% din totalul serviciilor exportate.

Introducere

Federația Rusă a fost unul dintre principalii parteneri comerciali ai Republicii Moldova pe parcursul întregii perioade de tranziție datorită trecutului istoric comun, proximității geografice și pieței sale de desfacere largi. Dar ponderea fluxurilor comerciale dintre Moldova și Rusia în totalul fluxurilor comerciale ale Republicii Moldova a diminuat atât ca rezultat firesc al diversificării partenerilor comerciali pentru o țară care abia și-a câpătat independența, cât și a regulilor neclare de joc în relațiile comerciale față de unii parteneri din partea Federației Ruse. Acești factori au determinat scăderea, sau cel puțin volatilitatea în anumite perioade de timp, a exporturilor către această destinație. Astfel, Rusia a pierdut poziția de lider ca destinație a exporturilor moldovenești în 2014 în favoarea României, iar dacă eliminăm re-exporturile, chiar din 2012.

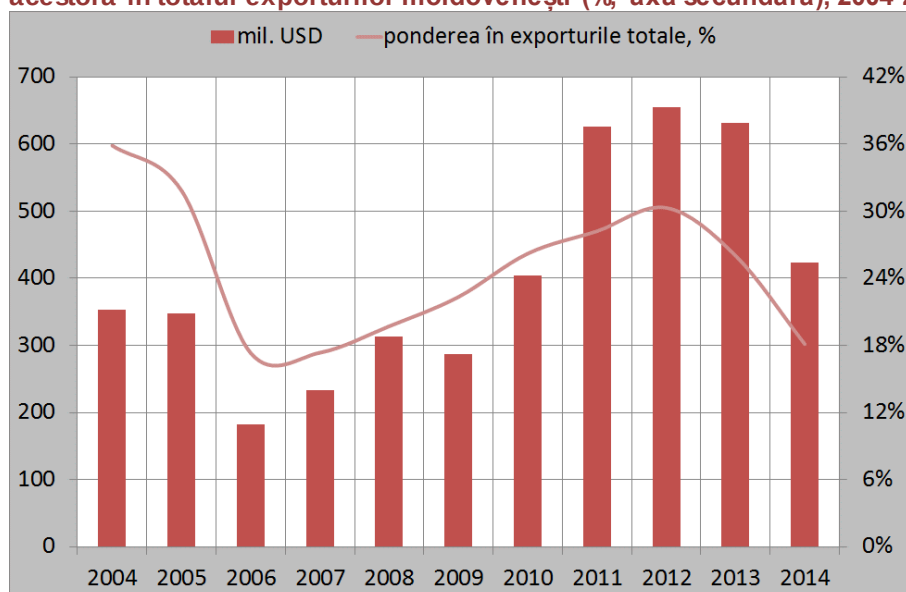
În același timp, ponderea importurilor din Federația Rusă în totalul importurilor moldovenești nu s-a modificat semnificativ din cauza dependenței puternice de combustibilii minerali, care reprezintă 65% din importurile rusești. Și în cazul importurilor, în 2014 România a devenit principalul partener comercial al Moldovei.

Semnarea Acordului de Asociere (AA) cu Uniunea Europeană (UE) și instituirea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC) cu aceasta în 2014 a generat și mai multe nemulțumiri din partea Federației Ruse. Sancțiunile au urmat aproape imediat prin introducerea tarifelor de import și interzicerea importului pentru unele produse moldovenești. Astfel, și în continuare se așteaptă o perioadă de incertitudine în relațiile comerciale dintre Moldova și Rusia, în special pe partea de exporturi moldovenești. Studiul analizează expunerea economiei moldovenești și a sectoarelor economice la exporturile către Federația Rusă și cum a evoluat aceasta în ultimul deceniu, când au fost instituite primele sancțiuni importante pentru produsele moldovenești.

Comerțul cu bunuri. Exporturile moldovenești în Federația Rusă

Ponderea exporturilor moldovenești către Federația Rusă a fost întotdeauna pe un trend natural negativ, dar volumul acestora a diminuat semnificativ în 2006, la instituirea celui mai semnificativ și de lungă durată embargou asupra produselor moldovenești. Economia Moldovei a suferit puternic în urma embargoului vinicol care a durat aproape doi ani. Exporturile spre Rusia s-au înjumătățit în acel an, iar ponderea lor în totalul exporturilor moldovenești a atins cel mai jos nivel - de 17,3%.

Însă și după înlăturarea restricțiilor de import, ponderea exporturilor către Federația Rusă nu a mai revenit la nivelul dinaintea embargoului din mai multe motive: (i) mulți producători vinicoli au învățat o lecție dură, dar valoroasă și și-au diversificat piețele de export; (ii) unii producători nu au făcut față situației create și au falimentat; (iii) au urmat multe alte embargouri din partea Federației Ruse pentru produse de origine vegetală, animală și producție vinicolă, atât la nivel oficial, cât și verbal, dar cu sistarea exporturilor pe durate de timp mai scurte; (iv) și desigur datorită avansării relațiilor cu UE și a acordării pe rând a mai multor regimuri comerciale favorabile pentru Moldova (GSP, GSP+, ATP și în final ZLSAC) care au permis majorarea exporturilor către această destinație. Cu toate acestea, Federația Rusă și-a păstrat poziția de principal partener pentru exporturile moldovenești până în anul 2013 inclusiv, când poziția de lider a fost ocupată de România, iar ponderea exporturilor către Rusia s-a redus la 18,1% (Figura 1).

Figura 1. Volumul exporturilor către Federația Rusă (mil. USD, axa principală) și ponderea acestora în totalul exporturilor moldovenești (% , axa secundară), 2004-2014

Sursa: datele UN Comtrade și BNS (pentru 2014);

Mai mult ca atât, un specific pronunțat al exporturilor către Federația Rusă îl reprezintă ponderea înaltă a re-exporturilor, adică a acelor produse care au fost exportate în aceeași stare în care anterior au fost importate. Ponderea re-exporturilor în totalul exporturilor către Rusia a atins 58% în 2014 (nivelul maxim fiind de 63% în 2012-2013), dublu față de ponderea re-exporturilor în totalul exporturilor către alte destinații (29% în 2014). Datorită faptului că re-exporturile de regulă nu au căpătat origine națională prin procesare, se consideră că ele nu contribuie la creșterea valorii adăugate, au un impact minor asupra producției și angajării în sectoarele din care provin.

Astfel, chiar dacă se atestă mai multe clase de produse pentru care Federația Rusă este principala destinație de export, o analiză mai detaliată indică că pentru majoritatea din ele ponderea re-exporturilor este semnificativă. Ca urmare, vulnerabilitatea la eventuale șocuri în comerțul cu Rusia este mai mică decât s-a părea la prima vedere. Cu toate acestea, există și categorii de produse pentru care ponderea re-exporturilor este mai scăzută, sau exporturile locale (i.e. exporturi totale fără re-exporturi) spre Rusia rămâne a fi înaltă indiferent de ponderea re-exporturilor, ceea ce face anumite sectoare economice mai dependente de calitatea relațiilor moldo-ruse.

Creșterea semnificativă a re-exporturilor către Federația Rusă a început puternic din 2011 și s-a datorat în cea mai mare parte re-exporturilor câtorva categorii de produse (a se vedea Tabelul 1). O analiză mai detaliată relevă că pentru aceste categorii de produse, dar și pentru alte câteva grupuri neincluse în tabel cu valoarea exporturilor mai mică, exporturile locale atât spre Federația Rusă cât și cele totale (inclusiv volumul fizic al acestora, nu doar valoarea acestora), au rămas relativ stabile sau au crescut în unele cazuri. Aceasta poate indica că aceste mărfuri sunt cu adevărat re-exporturi, bunuri care nu au fost produse în țară și nu contribuie prin valoare adăugată creată, dacă considerăm că capacitățile de producție pentru anumite mărfuri, inclusiv mărfuri agricole, nu s-au majorat atât de puternic ca să explice creșterea exporturilor totale ale unor categorii de produse.

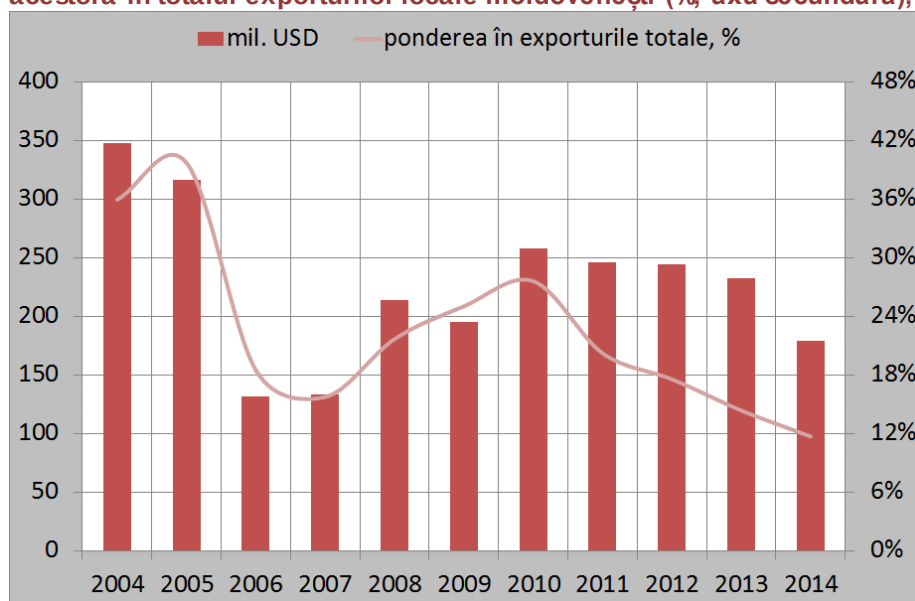
Tabelul 1. Grupele de produse cu creștere semnificativă a ponderii re-exporturilor către Federația Rusă din 2011

Cod HS02	Descrierea	Ponderea re-exporturilor în 2014
07	Legume, plante, rădăcini și tuberculi alimentari	78,3%
30	Produse farmaceutice	97,5%
39	Materiale plastice și articole din acestea	70,7%
61	Îmbrăcăminte și accesorii de îmbrăcăminte tricotate sau croșetate	58,3%
63	Alte articole textile confecționate; seturi; îmbrăcăminte și articole textile purtate sau uzate; zdrențe	60,6%
64	Încălțăminte; ghetre și articole similare; părți ale acestor articole	48,1%
72	Fontă, fier și oțel	99,6%
83	Articole diverse din metale comune	27,0%
87	Vehicule terestre, altele decât materialul rulant de cale ferată și tramvai; părți și accesorii ale acestora	88,9%

Notă: În tabel au fost incluse doar grupurile de produse cu exporturi de peste 1 mil. USD către Federația Rusă în 2013.

Sursa: Calculele autorului în baza datelor UN Comtrade și Ministerului Economiei;

Astfel, în continuare studiul face referință la exporturile locale (i.e. exporturi totale fără re-exporturi) pentru analiza mai obiectivă a comerțului exterior al Republicii Moldova și impactului acestuia asupra economiei per general și a sectoarelor economice în particular. În acest caz exporturile către Federația Rusă au început să scadă încă din 2011, iar deja în 2012 România a fost principala destinație pentru exporturile moldovenești. În 2014, exporturile locale către Federația Rusă au reprezentat 12% din totalul exporturilor moldovenești și această pondere s-a redus de trei ori pe parcursul ultimului deceniu (Figura 2).

Figura 2. Volumul exporturilor locale către Federația Rusă (mil. USD, axa principală) și ponderea acestora în totalul exporturilor locale moldovenești (% , axa secundară), 2004-2014

Sursa: Calculele autorului în baza datelor UN Comtrade și Ministerului Economiei;

În aceste condiții se identifică câteva grupe de produse pentru care Federația Rusă reprezintă o piață de desfacere importantă (Tabelul 2). În același timp, s-au evidențiat diferențe majore dintre exporturile locale către Federația Rusă în anii 2013 și 2014 ca urmare a câtorva factori importanți: (i) sancțiunile din partea Rusiei din anul 2014, și anume introducerea tarifelor și interdicțiilor de import pentru câteva produse moldovenești, (ii) scăderea cererii din partea Rusiei din cauza situației economice mai dificile și a crizei economice care se abate asupra sa, (iii) dar și semnarea Acordului de Asociere cu UE și intrarea în vigoare a ZLSAC cu UE din septembrie 2014, care a făcut posibilă creșterea unor categorii de exporturi moldovenești spre piețele unor țări europene.

Tabelul 2. Grupe de produse cu ponderea înaltă a exporturilor locale spre Federația Rusă în exporturile locale totale ale grupei (2013-2014) și evoluția exporturilor (2014 față de 2013)

Cod HS02	Descriere	2013 %	2014 %	Volumul exporturilor către Rusia	Volumul total al exporturilor
08	Fructe comestibile și nuci; coji de citrice și pepeni	37,6	15,6	↘	↘
22	Băuturi alcoolice, fără alcool și oțeturi	19,6	6,0	↘	↘
57	Covoare și alte acoperitoare de podea din materiale textile	64,1	56,4	↘	↘
02	Carne și organe comestibile	92,1	32,2	↘	↗
20	Preparate din legume, fructe sau din alte părți de plante	21,6	14,1	↘	↘
84	Reactoare nucleare, cazane, mașini, aparate și dispozitive mecanice; părți ale acestora	52,0	58,2	↗	↘
90	Instrumente și aparate optice, fotografice sau cinematografice, de măsură, de control sau de precizie; instrumente și aparate medico-chirurgicale; părți și accesorii ale acestora	18,1	21,6	↗	↘
24	Tutun și înlocuitori de tutun prelucrați	24,3	16,9	↘	↘
83	Articole diverse din metale comune	69,6	61,5	↗	↘
54	Filamente sintetice	60,6	24,6	↘	↗
86	Vehicule și echipamente pentru căile ferate sau similare și părți ale acestora; aparate mecanice de semnalizare a traficului	53,1	85,5	↘	↘
07	Legume, plante, rădăcini și tuberculi alimentari	31,8	43,6	↗	↗
82	Unelte și scule, articole de cuțitărie și tacâmuri, din metale comune; părți ale acestor articole din metale comune	79,1	91,8	↗	↗
32	Extrakte tanante sau colorante; tanini și derivații lor; pigmenți și alte substanțe colorante; vopsele și lacuri; masticuri; cerneluri	80,8	56,1	↘	↗
79	Zinc și articole din zinc	89,0	24,4	↘	↘
45	Plută și articole din plută	34,9	66,7	↗	↗
81	Alte metale comune; metaloceramice; articole din aceste materiale	54,9	73,4	↗	↗
28	Produse chimice anorganice; compuși anorganici sau organici ai metalelor prețioase, ai elementelor radioactive, ai metalelor de pământuri rare sau ai izotopilor	36,8	0,3	↘	↗

Notă: În tabel au fost incluse doar grupurile de produse cu exporturi locale de peste 5 mil. USD către Federația Rusă sau a căror pondere către Federația Rusă este relativ înaltă (începând cu clasa 83).

Sursa: *Calcululele autorului în baza datelor UN Comtrade și Ministerului Economiei;*

Astfel, pentru anumite grupuri de produse țările UE au reușit să contrabalanseze reducerea exporturilor către Rusia, sau să reducă din impactul negativ al acestora, ca de exemplu "fructe comestibile și nuci; coji de citrice și pepeni", "tutun și înlocuitori de tutun prelucrați", "filamente sintetice". Însă pentru majoritatea produselor pentru care volumul exporturilor a diminuat spre Rusia, contrabalanta din partea UE sau a altor state nu a fost la fel de puternică, astfel încât exporturile totale au scăzut destul de puternic. Aceasta se datorează la două aspecte majore:

- Anul 2014 a fost un an mai dificil economic pentru mai mulți parteneri comerciali ai Republicii Moldova. Astfel, chiar exporturile către aceste state au scăzut din cauza cererii mai modeste.
- Diversificarea piețelor de export pentru unele produse nu este un lucru ușor. Astfel, cererea pentru unele produse moldovenești practic lipsește în unele state europene din cauza competitivității joase

a acestora sau există alte bariere de import netarifare pentru importul acestora, ca de ex. standardele sanitare și fitosanitare care nu sunt îndeplinite.

La un nivel mai înalt de dezagregare, există mai multe produse, care sunt exportate aproape integral în Federația Rusă (Tabelul 3). Printre ele există câteva produse cu un volum considerabil al exporturilor, de peste 10 mil USD: "mere, pere și gutui proaspete", "carne de bovine, proaspătă sau refrigerată" și "alte legume preparate sau conservate altfel decât în oțet sau acid acetic, necongelate". Sancțiunile Rusiei din 2014 au vizat anume aceste produse, pentru un impact mai puternic. Astfel, dacă per ansamblu dependența față de Rusia este în scădere, ținerea și interzicerea anume a acelor produse pentru care volumul exporturilor este foarte înalt, face economia Moldovei destul de vulnerabilă la sancțiunile Rusiei.

Tabelul 3. Grupe de produse cu ponderea înaltă a exporturilor locale spre Federația Rusă în exporturile locale totale ale grupei, 2013-2014

Cod HS02	Descriere	2013	2014
0205	Carne de cal, măgar, catâr, asin, proaspătă, refrigerată sau congelată	100%	100%
8411	Turboreactoare, turbopropulsoare și alte turbine cu gaz	100%	99,3%
0201	Carne de bovine, proaspătă sau refrigerată	100%	91,7%
9015	Instrumente și aparate de geodezie, de topografie (de fotogrametrie), de hidrografie, de oceanografie, de hidrologie, de meteorologie sau de geofizică, excluzând busole; telemetre	98,5%	99,8%
6402	Altă încălțăminte cu tălpi exterioare și fețe din cauciuc sau din material plastic	96,4%	25,8%
0808	Mere, pere și gutui, proaspete	90,8%	35,2%
2002	Tomate preparate sau conservate altfel decât în oțet sau acid acetic	84,1%	61,0%
2001	Legume, fructe și alte părți comestibile de plante, preparate sau conservate în oțet sau acid acetic	82,1%	34,9%
0405	Unt și alte substanțe grase provenite din lapte; paste lactate pentru tartine	81,3%	93,2%
8413	Pompe pentru lichide, chiar cu dispozitiv de măsurare, elevatoare de lichid	78,3%	95,4%
2005	Alte legume preparate sau conservate altfel decât în oțet sau acid acetic, necongelate, altele decât produsele de la poz.2006	77,2%	52,4%
0204	Carne de ovine sau caprine proaspătă, refrigerată sau congelată	77,0%	98,0%
9014	Busole, inclusiv compasuri de navigație; alte instrumente și aparate de navigație	76,1%	99,0%
8309	Dopuri, capace, capsule pentru sticle, cepuri filetate, acoperitoare de cepuri, sigilii și alte accesorii pentru ambalaje, din metale comune	71,9%	63,1%
0202	Carne de bovine congelată	69,4%	90,6%
9031	Instrumente, aparate și mașini de măsură sau de control, nedenumite și necuprinse în altă parte în acest Capitol; proiectoare de profile	68,2%	74,5%
3924	Veselă, alte articole de menaj sau obiecte de uz casnic și articole de igienă sau de toaletă, din materiale plastice	66,5%	76,7%
1701	Zahăr din trestie sau din sfeclă de zahăr și zaharoză pură din punct de vedere chimic, în stare solidă	4,2%	71,1%

Notă: În tabel au fost incluse doar grupurile de produse cu exporturi locale de peste 1 mil. USD către Federația Rusă în 2013 sau 2014.

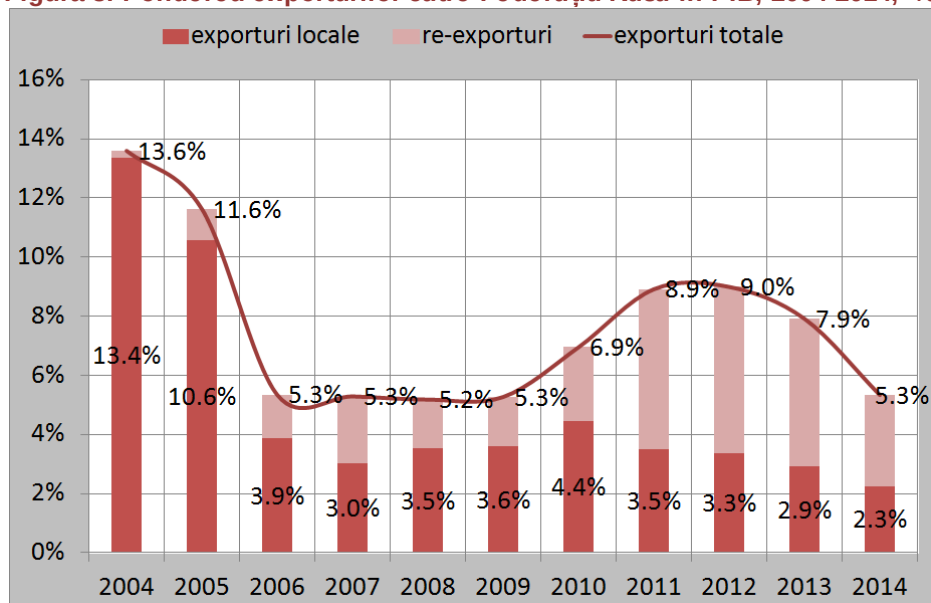
Sursa: Calculele autorului în baza datelor UN Comtrade și Ministerului Economiei;

Expunerea sectorială la exporturile moldovenești spre Rusia

Informația din secțiunea precedentă privind exportul pe grupe de mărfuri este foarte valoroasă, dar nu oferă o imagine cuprinzătoare privind dependența economică a Republicii Moldova față de exporturile în Federația Rusă. Ponderea exporturilor în PIB și dezagregarea acestora pe sectoare economice este mai relevantă în acest scop. Astfel, exporturile către Rusia reprezintă 5,3% din PIB, iar exporturile locale doar 2,3% din PIB în 2014 (Figura 3). Deși acest nivel îl putem considera suficient de înalt pentru a avea impact

semnificativ asupra PIB-ului Republicii Moldova, situația este incomparabilă cu cea de un deceniu în urmă, când ponderea exporturilor locale către Rusia depășea 10% din PIB.

Figura 3. Ponderea exporturilor către Federația Rusă în PIB, 2004-2014, %

Notă: Date preliminare pentru anul 2014;

Sursa: Calculele autorului în baza datelor UN Comtrade, BNS și Ministerului Economiei;

Ponderea exporturilor în PIB, și respectiv în VAB la nivel sectorial indică asupra importanței economice a acestora, dar și mai utilă este analiza exporturilor în volumul producției, pe activități economice, ce redă vulnerabilitatea sectoarelor economice la exporturile spre Rusia. Calculele ce urmează se referă la anul 2013 din cauza disponibilității datelor. În acest caz, se identifică câteva sectoare economice puternic expuse la exporturile către Federația Rusă, după cum figurează în Tabelul 4.

Tabelul 4. Sectoarele economice cu cea mai înaltă pondere a exporturilor locale către Federația Rusă în valoarea producției, 2013

Cod CAEM	Descriere	Ponderea exporturilor locale către Rusia în valoarea producției	Ponderea exporturilor locale către Rusia în exporturile locale totale
D34-35	Producția mijloacelor de transport rutier și producția altor mijloace de transport	31,4%	38%
D29	Fabricarea de mașini și echipamente	22,2%	49%
D17	Fabricarea produselor textile	15,8%	40%
D33	Producția de aparatură și instrumente medicale, de precizie, optice și producția de ceasuri	11,6%	18%
D15.9	Fabricarea băuturilor	9,3%	20%
D15.3	Prelucrarea și conservarea fructelor și legumelor	9,2%	22%
D15.1	Producția, prelucrarea și conservarea cărnii și a produselor din carne	7,1%	71%
D28	Fabricarea produselor finite din metal, exclusiv producția de mașini și utilaje	6,8%	43%
A	Agricultura, economia vânatului și silvicultura	3,7%	15%

Sursa: Calculele autorului în baza datelor UN Comtrade și BNS;

Chiar dacă în majoritatea sectoarelor economice mai puțin de 50% din exporturi sunt orientate către Federația Rusă, ponderea înaltă a acestora în volumul producției face aceste sectoare destul de vulnerabile. Cu atât mai mult că în interiorul sectoarelor există întreprinderi care au exporturi mai diversificate, dar și întreprinderi care au o singură piață de desfacere și anume cea rusă. Conform acestui criteriu cea mai vulnerabilă este industria de producere, prelucrare și conservare a cărnii și a produselor din carne, exporturile căreia sunt orientate predominant spre Rusia și consecințele acestei dependențe au fost resimțite deja în Republica Moldova chiar în urma celui mai recent embargou asupra produselor din carne moldovenești instituit în octombrie 2014.

De menționat că exporturile din sectorul agricol spre Rusia reprezintă doar 3,7% din volumul producției agricole. Totuși, expunerea acestui sector derivă și din numărul mare al populației ocupate care devine vulnerabilă la orice șocuri după cum este analizat în continuare și expunerii indirecte prin exporturile din industria alimentară și a băuturilor.

Dacă ponderea exporturilor către Rusia în volumul total al producției din sectoarele economice se aplică și pentru nivelul de ocupare în sector, identificăm sectoarele expuse cel mai puternic din punct de vedere al pieței muncii, și respectiv social. În acest caz cele mai vulnerabile sunt sectorul agricol și industria de fabricare a băuturilor, adică acele sectoare pentru care au existat cele mai multe restricții de import (Tabelul 5).

Tabelul 5. Numărul populației ocupate expuse la exporturile către Rusia pe sectoare economice, 2013

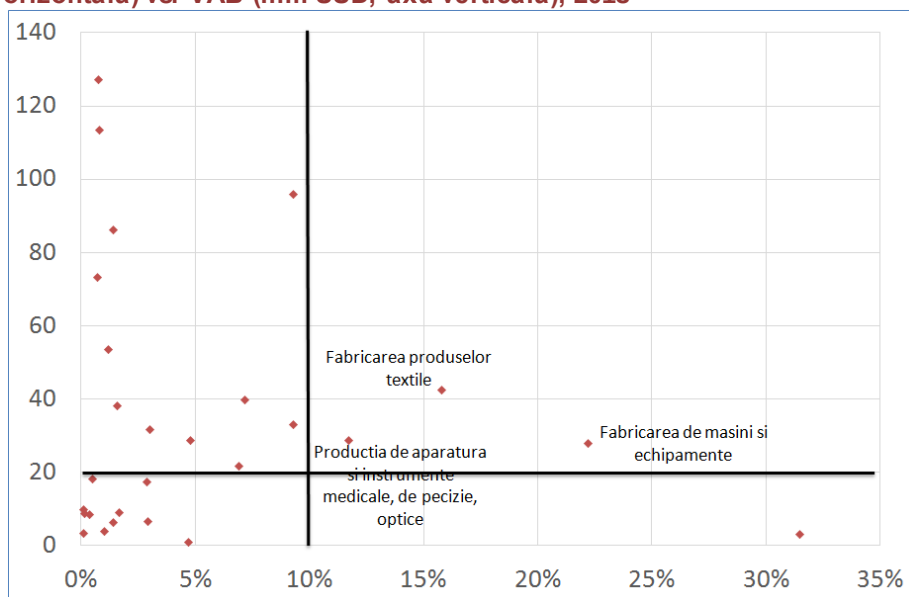
Cod CAEM	Descriere	Numărul populației ocupate afectate
A	Agricultura, economia vânatului și silvicultura	12555
D15.9	Fabricarea băuturilor	1046
D17	Fabricarea produselor textile	573
D15.3	Prelucrarea și conservarea fructelor și legumelor	463
D28	Fabricarea produselor finite din metal, exclusiv producția de mașini și utilaje	410
D29	Fabricarea de mașini și echipamente	359
D33	Producția de aparatură și instrumente medicale, de precizie, optice și producția de ceasuri	293
D15.1	Producția, prelucrarea și conservarea cărnii și a produselor din carne	292
D36	Producția de mobilier și alte activități industriale	222
D15.7-15.8	Fabricarea nutrețurilor gata pentru animale și a altor produse alimentare	130
D18	Fabricarea de articole de îmbrăcăminte; prepararea și vopsirea blănurilor	121
D23-24	Cocsificarea cărbunelui, distilarea țițeiului și industria chimică	116

Notă: Datele din tabel trebuie utilizate cu precauție, acestea oferind mai degrabă informație privind sectoarele afectate și amploarea impactului, decât numărul exact al populației ocupate afectate.

Sursa: Calculele autorului în baza datelor UN Comtrade și BNS;

Chiar dacă au o pondere mai înaltă în valoarea producției, exporturile unor sectoare încă nu au posibilitatea de a influența puternic economia din cauza ponderii scăzute a acestor sectoare în PIB. Astfel, există doar câteva sectoare expuse puternic la exporturile către Rusia, dar care au și o pondere însemnată în PIB (ca VAB) și anume "producția de aparatură și instrumente medicale de precizie optice", "fabricarea produselor textile" și "fabricarea de mașini și echipamente" (Figura 4)

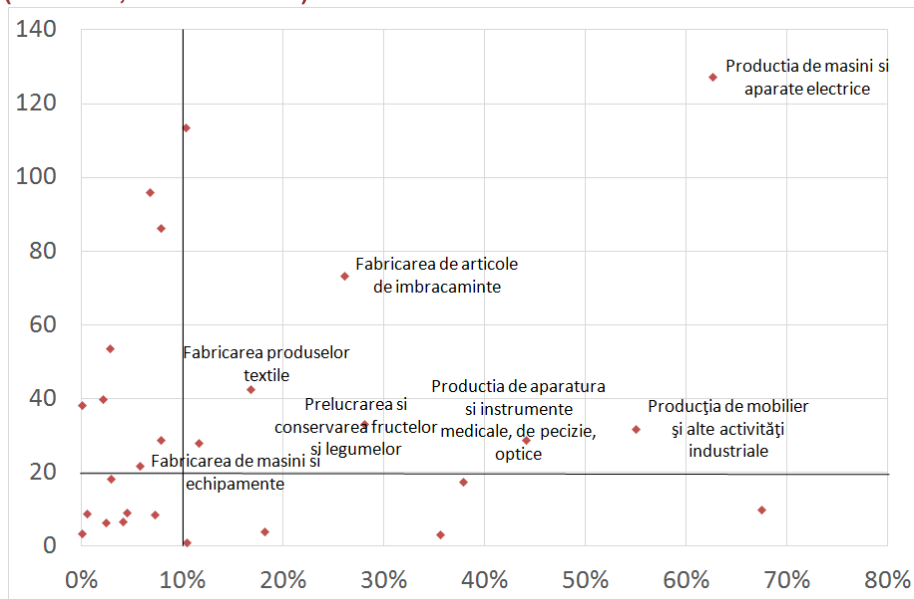
Figura 4. Ponderea exporturilor locale către Federația Rusă în valoarea producției (% axa orizontală) vs. VAB (mil. USD, axa verticală), 2013

Sursa: Calculele autorului în baza datelor UN Comtrade și BNS;

În același timp exporturile locale către UE au un impact mult mai puternic asupra economiei moldovenești în cadrul mai multor sectoare economice (Figura 5).

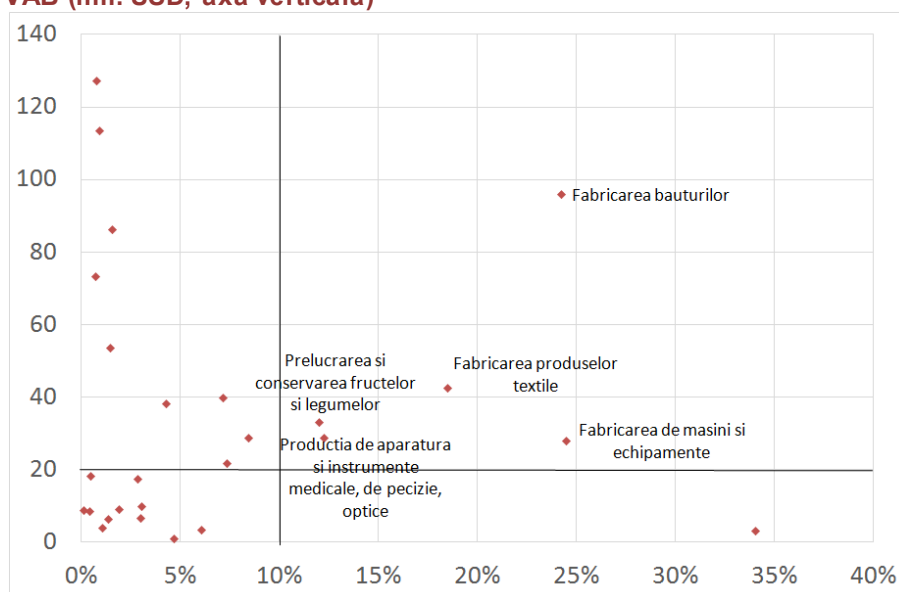
Figura 5. Ponderea exporturilor locale către UE în valoarea producției (% axa orizontală) vs. VAB (mil. USD, axa verticală)

Sursa: Calculele autorului în baza datelor UN Comtrade și BNS;

Cu siguranță că piața UE este mult mai mare, cu 28 țări partenere pentru export și pare natural să aibă impact mai puternic asupra economiei moldovenești. Totuși, pentru comparație, includerea Kazahstanului și Belarusului în estimări nu îmbunătățește semnificativ situația, indicând asupra importanței nete a exporturilor către UE față de Uniunea Vamală RBK (UV-RBK) și spre Rusia (Figura 6).

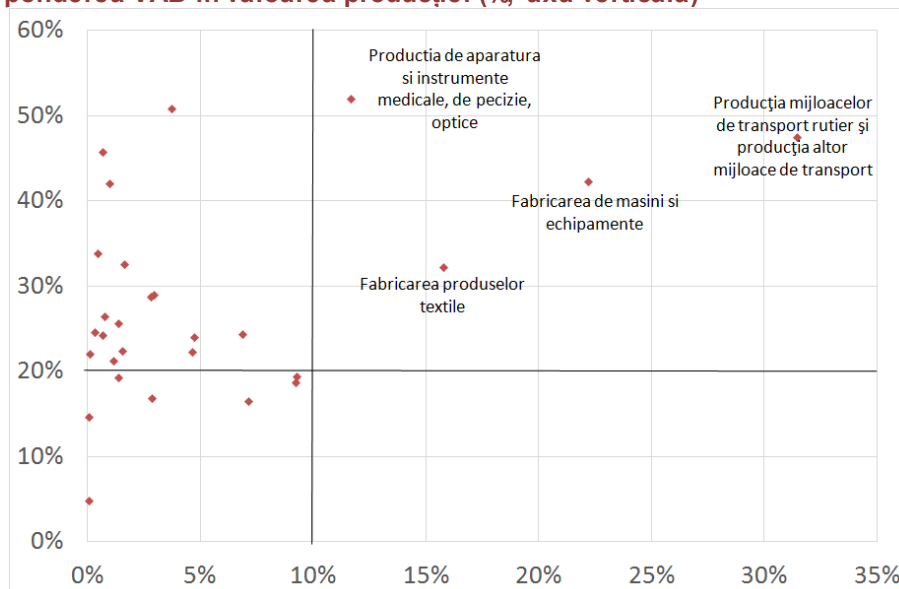
Figura 6. Ponderea exporturilor locale către UV - RBK în valoarea producției (% axa orizontală) vs. VAB (mil. USD, axa verticală)

Sursa: Calculele autorului în baza datelor UN Comtrade și BNS;

Însă chiar și unele sectoare economice cu VAB mai redus și impact mai scăzut asupra PIB-ului pot fi sectoare mai productive, dar care abia se dezvoltă și ar trebui încurajate. Astfel, o analiză a expunerii sectoarelor economice la exporturile către Rusia în dependență de productivitatea sectorului, estimată ca ponderea VAB în volumul producției, identifică doar patru sectoare cu o productivitate înaltă și cu exporturi înalte către Rusia: "producția de aparatură și instrumente medicale, de precizie, optice", "fabricarea produselor textile", "fabricarea de mașini și echipamente" și "producția mijloacelor de transport rutier și a altor mijloace de transport" (Figura 7).

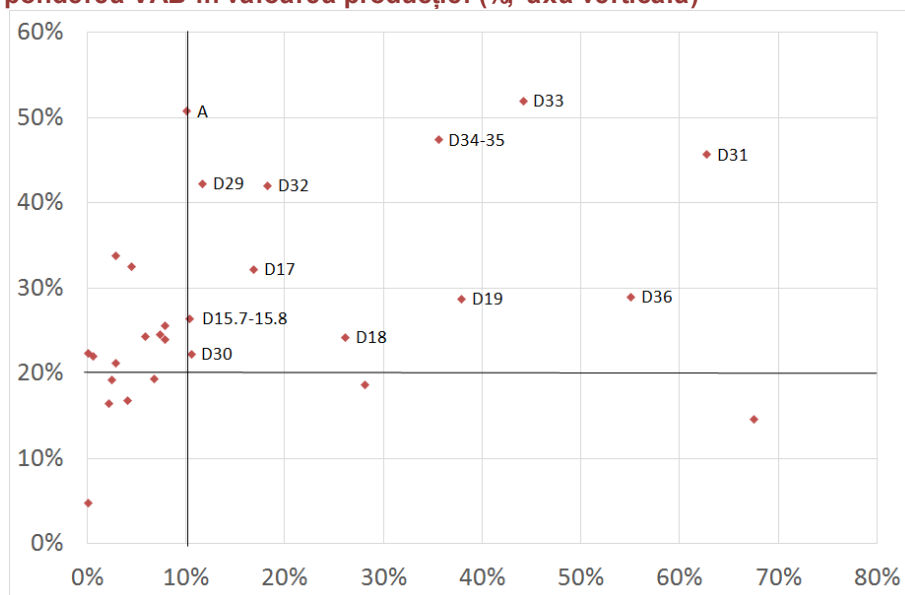
Figura 7. Ponderea exporturilor locale către Rusia în valoarea producției (% axa orizontală) vs. ponderea VAB în valoarea producției (% axa verticală)

Sursa: Calculele autorului în baza datelor UN Comtrade și BNS;

Și în acest caz situația este net favorabilă pentru exporturile către UE, cu exporturi importante ce provin din mai multe sectoarele economice cu productivitate mai înaltă (Figura 8). Iar estimările pentru UV - RBK nu modifică concluziile (Figura 9).

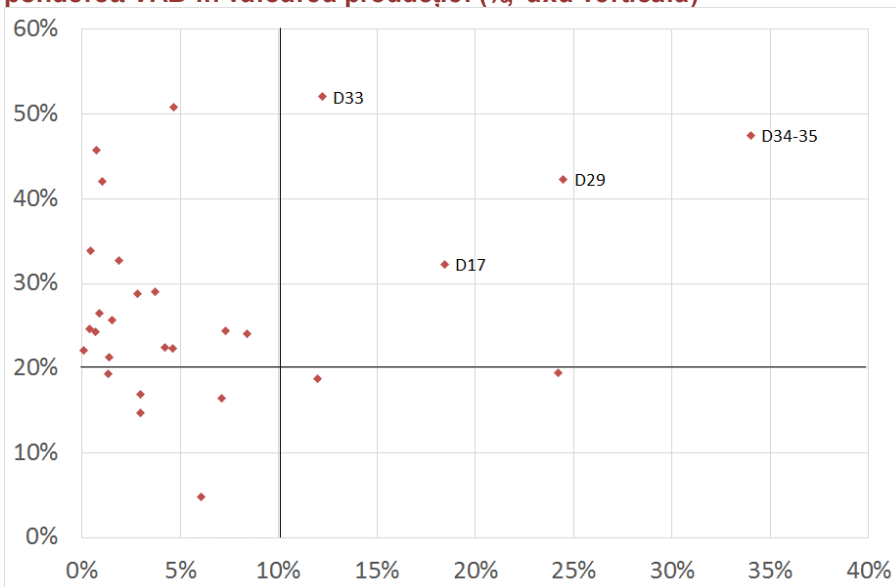
Figura 8. Ponderea exporturilor locale către UE în valoarea producției (% axa orizontală) vs. ponderea VAB în valoarea producției (% axa verticală)

Notă: **A** - Agricultură, economia vânătorului și silvicultură; **D15.7-15.8** - Fabricarea nutrețurilor gata pentru animale și a altor produse alimentare; **D17** - Fabricarea produselor textile; **D18** - Fabricarea de articole de îmbrăcăminte; prepararea și vopsirea blănurilor; **D19** - Producția de piele, de articole din piele și fabricarea încălțămintei; **D29** - Fabricarea de mașini și echipamente; **D30** - Fabricarea de mijloace ale tehnicii de calcul și de birou; **D31** - Producția de mașini și aparate electrice; **D32** - Producția de echipamente și aparate de radio, televiziune și comunicații; **D33** - Producția de aparatură și instrumente medicale, de precizie, optice; **D34-35** - Producția mijloacelor de transport rutier și producția altor mijloace de transport; **D36** - Producția de mobilier și alte activități industriale.

Sursa: Calculele autorului în baza datelor UN Comtrade și BNS;

Figura 9. Ponderea exporturilor locale către UV - RBK în valoarea producției (% axa orizontală) vs. ponderea VAB în valoarea producției (% axa verticală)

Notă: **D17** - Fabricarea produselor textile; **D29** - Fabricarea de mașini și echipamente; **D33** - Producția de aparatură și instrumente medicale, de precizie, optice; **D34-35** - Producția mijloacelor de transport rutier și producția altor mijloace de transport.

Sursa: Calculele autorului în baza datelor UN Comtrade și BNS;

În același timp, chiar dacă UE este un partener strategic și ca volum al exporturilor și valoare adăugată, estimările pentru România (care a devenit principalul partener de export pentru Moldova) atestă o situație mai dezavantajoasă față de Rusia, atât la nivel de importanță a sectoarelor cu exporturi majore în România, cât și de productivitate a acestora.

Astfel, chiar dacă există mai multe grupuri de mărfuri pentru care piața rusă este cea mai importantă destinație de export, la nivel sectorial se atestă o dependență mai scăzută și eventual impact mai scăzut asupra economiei în caz de eventuale șocuri din partea Federației Ruse. Totuși, ar trebui să ținem cont de situația sectoarelor în care expunerea față de Rusia este destul de înaltă, iar ponderea și productivitatea acestora sunt importante economic.

Moldova – partener de import pentru Rusia

Deși Federația Rusă este un partener important pentru exporturile moldovenești, din perspectiva Rusiei, Moldova este doar un partener minor pentru importurile rusești. Astfel, per total, doar 0,1% din importurile rusești provin din Moldova, iar ponderea acestora s-a redus de la 0,7% în 2004. Aceste date reprezintă estimările bazate pe datele raportate de către Federația Rusă și, deci, includ și exporturile din Transnistria.

Tabelul 6. Ponderea importurilor moldovenești în importurile totale ale Federației Ruse, %, 2013

Cod HS02	Descriere	Ponderea importurilor moldovenești în importurile totale ale Rusiei*	Ponderea exporturilor locale moldovenești în importurile totale ale Rusiei**
4404	Lemn pentru cercuri de dogărie; prăjini despicate; prăjini, țărui și pari de lemn, ascuțiți, netăiați longitudinal; lemn simplu degroșat sau rotunjit, dar nestrunjit, necurbat, nici altfel prelucrat, pentru bastoane, umbrele, mânere de scule; eclise, benzi de lemn și produse similare	91,9%	91,6%
7410	Folii și benzi subțiri din cupru cu o grosime de maximum 0,15 mm	28,6%	0,0%
5702	Covoare și alte acoperitoare de podea din materiale textile, țesute, fără smocuri sau șuvițe, chiar confecționate, inclusiv covoarele "Kelem", "Schumack", "Karamanie" și covoare similare țesute manual	23,0%	22,6%
5208	Țesături din bumbac, care conțin bumbac minimum 85 % din greutate, având greutate de maximum 200 g/m ²	21,2%	0,0%
7228	Alte bare și tije, din alte oțeluri aliate; profile din alte oțeluri aliate; bare și tije tubulare, pentru foraj, din oțeluri aliate sau nealiate:	9,2%	0,0%
2520	Ghips; anhidrit; ipsos (din gips calcinat sau din sulfat de calciu), chiar colorat, cu sau fără adaos de cantități mici de acceleratori sau întârziatori	7,1%	7,2%
0808	Mere, pere și gutui, proaspete	5,9%	3,6%
6304	Alte articole pentru mobilier, cu excepția celor de la poziția 9404	4,5%	0,0%
0204	Carne de ovine sau caprine proaspătă, refrigerată sau congelată	4,1%	0,0%
0813	Fructe uscate, altele decât cele de la pozițiile 0801–0806; amestecuri de fructe uscate sau de fructe cu coajă de la prezentul capitol	4,1%	2,0%
0809	Caise, cireșe, vișine, piersici (inclusiv nectarine), prune și porumbe, proaspete	4,1%	1,4%
2204	Vin și must din struguri	3,0%	2,8%
2208	Distilate de vin, rachiiuri, lichioruri și alte băuturi alcoolice	0,8%	0,7%

Notă: *Conform datelor raportate de Federația Rusă privind importurile din Republica Moldova; **Conform datelor raportate de Republica Moldova privind exporturile locale către Federația Rusă.

Sursa: Calculele autorului în baza datelor UN Comtrade;

Dacă la prima vedere există mai multe produse pentru care Moldova este un partener de import important pentru Federația Rusă, o analiză mai profundă atestă că multe din ele sunt re-exporturi sau provin din regiunea transnistreană, având în vedere diferențele dintre datele raportate de către Federația Rusă și Moldova (Tabelul 6).

Ultimele două produse: "vin și must de struguri" și "distilate de vin, rachiuri, lichioruri și alte băuturi" au fost incluse în tabel deși nu mai dețin o pondere semnificativă în importurile totale ale Rusiei. Situația prezentată în tabel se referă însă la anul 2013, când a fost instituit un embargo pentru vinurile moldovenești în Rusia. Pentru anii precedenți, ponderea acestora în importurile totale de vinuri ale Rusiei este mai înaltă indicând asupra competitivității vinurilor moldovenești pe piața rusă. Totuși multiplele restricții de import pe parcursul ultimului deceniu au determinat ca importanța acestora pe piața rusă să scadă atât datorită reorientării exportatorilor către alte piețe, dar și a reducerii producției la unele întreprinderi din sector, sau chiar ieșirea de pe piață a celor mai necompetitive dintre acestea.

Putem considera că au potențial sporit pe piața rusă și acele mărfuri pentru care s-a înregistrat o creștere constantă pe parcursul ultimului deceniu. Chiar dacă majoritatea nu sunt importuri majore pentru Federația Rusă, unele sunt exporturi importante pentru Moldova (Tabelul 7).

Tabelul 7. Exporturi locale moldovenești în Federația Rusă cu creștere constantă în perioada 2004-2013

Cod HS02	Descriere	Ponderea exporturilor locale către Rusia în totalul exporturilor locale	
		2013	2014
0808	Mere, pere și gutui, proaspete	18,4%	4,0%
0201	Carne de bovine, proaspătă sau refrigerată	5,1%	2,7%
0806	Struguri, proaspeți sau uscați (stafide)	3,8%	6,4%
0809	Caise, cireșe, vișine, piersici (inclusiv nectarine), prune și porumbe, proaspete	3,6%	1,0%
8309	Dopuri (inclusiv dopuri cu coroană, cu filet și deturnare în pahare), capace, capsule pentru sticle, cepuri filetate, acoperitoare de cepuri, sigilii și alte accesorii pentru ambalaje, din metale comune	1,3%	1,4%
1206	Semințe de floarea-soarelui, chiar sfărâmate:	1,2%	1,3%
3004	Medicamente (cu excepția produselor de la pozițiile 3002, 3005 sau 3006) constituite din produse amestecate sau neamestecate, preparate pentru utilizări profilactice sau terapeutice, condiționate pentru vânzarea cu amănuntul sau prezentate sub formă de doze (inclusiv cele care se administrează cutanat)	1,2%	1,2%
9603	Pensule și perii, chiar constituind părți de mașini, de aparate sau de vehicule, măști mecanice pentru folosirea manuală, altele decât cele cu motor, obiecte de absorbit sau curățat praful; fire și pământufuri pentru perii; tampoane și rulouri pentru vopsit; raclete din cauciuc sau din alte materiale elastice similare	0,7%	0,6%
6402	Altă încălțăminte cu tălpi exterioare și fețe din cauciuc sau din material plastic	0,5%	0,7%
1806	Ciocolată și alte preparate alimentare care conțin cacao	0,5%	0,3%
8411	Turboreactoare, turbopropulsoare și alte turbine cu gaz	0,4%	0,6%

Notă: în tabel au fost incluse doar exporturile locale cu valoare mai mare de 1 mil. USD în 2013.

Sursa: *Calculule autorului în baza datelor UN Comtrade și Ministerului Economiei;*

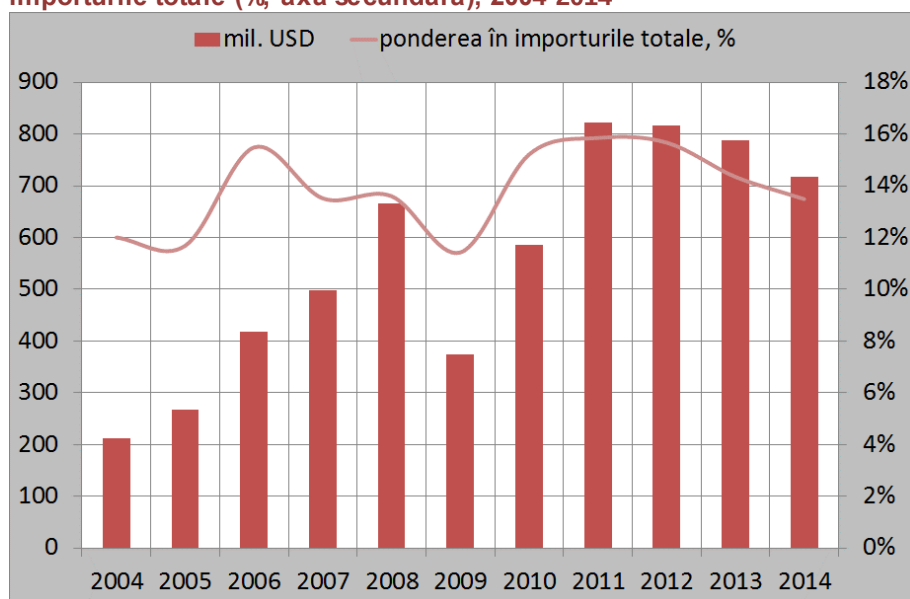
Astfel, putem considera aceste produse competitive, și că Moldova ar avea potențial în exportul acestora pe piața rusă, chiar dacă unele dintre ele au o pondere scăzută în exporturile totale către Rusia și exporturile

totale. Din nou, printre acestea se regăsesc unele produse importante ca exporturi prin care Rusia sancționează Moldova.

Importul de bunuri din Federația Rusă

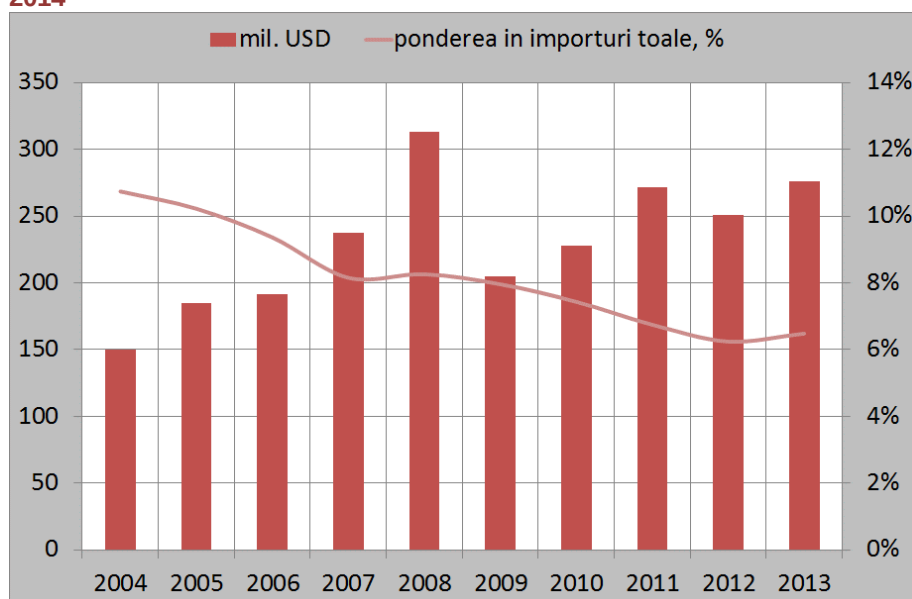
În același timp Federația Rusă este și un partener de import important pentru Republica Moldova. De fapt a fost partenerul principal până în 2013, iar în 2014 această poziție a revenit României. Astfel, în 2014, importurile din Federația Rusă au reprezentat 13,5% din importurile totale ale Republicii Moldova (Figura 10). Valoarea importurilor din Federația Rusă a crescut mult mai rapid decât valoarea exporturilor către această destinație, astfel încât balanța comercială a devenit negativă din 2005 pentru Moldova.

Figura 10. Importurile din Federația Rusă (mil. USD, axa principală) și ponderea acestora în importurile totale (% axa secundară), 2004-2014

Sursa: Calculele autorului în baza datelor UN Comtrade și BNS;

Dar ponderea înaltă a importurilor din Federația Rusă se datorează în primul rând dependenței puternice de gazul rusesc. Astfel, în 2013, 65% din importurile din Federația Rusă au fost importuri din clasa "combustibili minerali, uleiuri minerale și produse rezultate din distilarea acestora; materiale bituminoase; ceară minerală". Totodată, 41% din importurile acestei clase provin din Federația Rusă. Ponderea acestora în totalul importurilor din Rusia s-a dublat în ultimul deceniu nu doar din cauza creșterii cantității fizice de gaz importat, dar creșterii prețului la gazul natural rusesc. Dacă se exclude această clasă, ponderea importurilor din Rusia se reduce la 6,5% din importurile totale (Figura 11). Însă dependența energetică a Moldovei față de Rusia este o problemă bine cunoscută, iar studiul dat nu are scopul de a analiza acest aspect, care necesită abordare complexă.

Figura 11. Importurile din Federația Rusă, cu excluderea capitolului 27 din NM, (mil. USD, axa principală) și ponderea acestora în importurile totale fără capitolul 27 (% , axa secundară), 2004-2014

Notă: Capitolul 27 din Nomenclatorul Mărfurilor - combustibili minerali, uleiuri minerale și produse rezultate din distilarea acestora; materiale bituminoase; ceară minerală.

Sursa: Calculele autorului în baza datelor UN Comtrade;

Alte categorii majore de importuri din Federația Rusă sunt prezentate în Tabelul 8, însă în cazul acestora diversificarea partenerilor de import nu este un factor la fel de important, ci mai degrabă prețul de import are un rol determinant. Cu toate acestea, ne putem aștepta la unele schimbări în ponderea importurilor rusești pentru unele categorii de produse odată cu intrarea în vigoare a ZLSAC cu UE și reducerii și/sau eliminării treptate a taxelor de import.

Tabelul 8. Importul de bunuri din Federația Rusă, 2013

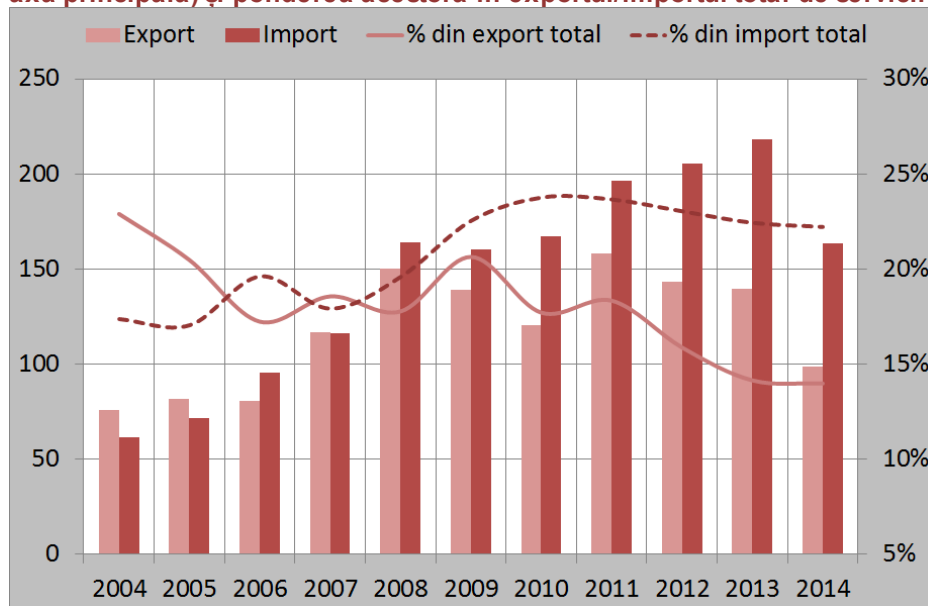
Cod HS02	Descriere	Ponderea în totalul importurilor din Rusia	Ponderea în importurile totale a clasei
27	Combustibili minerali, uleiuri minerale și produse rezultate din distilarea acestora; materiale bituminoase; ceară minerală	65,0%	41,5%
31	Îngrășăminte	4,4%	65,4%
21	Preparate alimentare diverse	2,6%	28,6%
84	Reactoare nucleare, cazane, mașini, aparate și dispozitive mecanice; părți ale acestora	2,0%	3,9%
48	Hârtie și carton; articole din pastă de celuloză, din hârtie sau din carton	1,7%	12,4%
85	Mașini, aparate și echipamente electrice și părți ale acestora; aparate de înregistrat sau de reproduș sunetul și imagini de televiziune	1,7%	3,0%
40	Cauciuc și articole din cauciuc	1,4%	13,6%
30	Produse farmaceutice	1,2%	3,8%
39	Materiale plastice și articole din acestea	1,2%	3,9%
68	Articole din piatră, ipsos, ciment, azbest, mică sau din materiale similare	1,2%	19,2%
33	Uleiuri eterice și rezinoide; produse de parfumerie, preparate de toaletă și preparate cosmetice	1,0%	9,7%
61	Îmbrăcăminte și accesorii de îmbrăcăminte tricotate sau croșetate	1,0%	13,0%

Sursa: Calculele autorului în baza datelor BNS;

Comerțul cu servicii

Deși comerțul cu servicii are valoare mai mică în comparație cu comerțul cu bunuri, și acesta reprezintă o parte importantă a relațiilor comerciale dintre Moldova și Rusia. Exportul de servicii reprezintă 22% din exportul total de bunuri și servicii către Federația Rusă, iar importul de servicii 26,2% din importul total din Federația Rusă. În cazul comerțului cu servicii, Federația Rusă reprezintă chiar un partener mai important pentru Moldova față de comerțul cu bunuri (dacă eliminăm din calcul re-exportul), 14% din exporturile totale și 22,2% din importurile totale de servicii fiind din Rusia. Dar și în comerțul cu servicii Moldova are o balanță comercială negativă cu Rusia, importurile depășind exporturile pe parcursul ultimilor ani (Figura 12).

Figura 12. Comerțul cu servicii: Volumul exporturilor și importurilor din Federația Rusă (mil. USD, axa principală) și ponderea acestora în exportul/importul total de servicii (% , axa secundară)

Sursa: Calculele autorului în baza datelor BNM;

Structura serviciilor exportate este prezentată în Tabelul 9. Cele mai importante sunt serviciile de transport, care reprezintă 72,4% din totalul serviciilor exportate, dintre care transportul prin conducte reprezintă 28,2% din acestea.

Tabelul 9. Structura exportului de servicii în Federația Rusă, 2013

Categorii de servicii	Ponderea în exporturile spre Federația Rusă, %	Ponderea în exporturile totale, %
Transport	72,4%	25,7%
Servicii de comunicații	9,0%	8,9%
Alte servicii de afaceri	5,7%	8,1%
Călătorii	4,5%	2,7%
Servicii guvernamentale neincluse în altă parte	3,3%	12,7%
Servicii royalty și onorarii pentru licențe	1,6%	29,6%
Servicii de informatică și informaționale	1,6%	3,1%
Servicii financiare	1,1%	26,9%

Sursa: Calculele autorului în baza datelor BNM;

Situația economică mai dificilă a Rusiei din 2014 a afectat și volumul exporturilor de servicii către această destinație. Astfel, volumul exporturilor de servicii către Federația Rusă s-a redus cu 29,3% față de anul precedent, fiind în scădere pentru majoritatea tipurilor de servicii exportate. Creșterea s-a înregistrat doar pentru exportul de servicii IT. Însă acestea au o pondere relativ scăzută în exporturile spre Rusia, comparativ cu ponderea înaltă pe care o dețin în exporturile totale de bunuri și servicii ale Republicii Moldova (2,1% - nivel foarte înalt în comparație cu alte state din regiune).

În ceea ce privește importul de servicii din Federația Rusă, acestea sunt reprezentate aproape integral de importul de servicii de călătorii (48,3%) și servicii de transport (42%, dintre care 36,2% transportul prin conducte).

Recomandări

Relațiile comerciale dintre Republica Moldova și Federația Rusă au intrat într-o zonă de incertitudine în ultimul deceniu. Evoluțiile politice și economice recente la nivel Moldova - UE, dar și Rusia - UE, vor alimenta această incertitudine și în continuare. Astfel, Moldova trebuie să fie mai pregătită să modereze potențialele șocuri din partea Rusiei. Având o balanță comercială negativă, scopul principal pentru Moldova ar fi nu să reducă exporturile către Rusia, dar să sporească exporturile totale în paralel cu diversificarea produselor exportate și a piețelor de desfacere, astfel încât șocurile să aibă impact moderat asupra economiei. Desigur pentru aceasta este nevoie de un climat de afaceri cât mai favorabil, care să contribuie la atragerea investitorilor și creșterea competitivității companiilor. Aceasta însă este o recomandare generală ce nu ține de scopul studiului.

În ceea ce privește nemijlocit relațiile comerciale cu Rusia și expunerea economiei moldovenești, în special a câtorva sectoare economice, la exporturile către Federația Rusă, principalele recomandări vizează trei direcții majore de acțiune.

1. Acțiuni ce țin nemijlocit de relațiile comerciale dintre Moldova și Rusia:

- Depunerea eforturilor pentru a normaliza și depolitiza relațiile comerciale cu Rusia. Deși este un efort major pentru Moldova, negocierile trebuie continuate pentru că și Rusia are nevoie și este interesată de apropierea cu UE în domeniul comercial, iar piața moldovenească cu care are comerț liber poate să servească ca punte pentru această apropiere.
- Chiar dacă aderarea la UV - RBK este în afara agendei politice, relațiile comerciale cu acest bloc economic sunt importante pentru Moldova. Este necesară stabilirea unei platforme eficiente de comunicare în domeniul procedurilor tehnice și vamale, instituite în cadrul UV, cu scopul prevenirii impedimentelor în calea exporturilor moldovenești și extinderii sancțiunilor din partea Rusiei și către ceilalți membri ai UV RBK. Rolul acestora este de a completa și nu de a substitui mecanismele de informare existente în cadrul OMC (punctele de notificare TBT, SPS).
- Trebuie asigurată calitatea mai înaltă și constantă a produsele moldovenești exportate în Rusia. Chiar dacă majoritatea embargourilor pentru produsele moldovenești au fost decizii politice și nu pot fi soluționate direct prin această măsură, eliminarea la maxim a factorilor care pot servi drept sursă pentru restricții de import este indicată și poate ridica credibilitatea unor companii/ramuri chiar în fața altor state.
- Atât Guvernul, cât și businessul ar trebui să ia în considerație vulnerabilitatea relațiilor comerciale cu Rusia și potențialele șocuri, astfel încât deja la nivel de planificare să fie întreprinse măsuri pentru reorientarea exporturilor.
- În acest context este important ca Guvernul să ofere informația veridică mediului de afaceri autohton și să susțină eforturile companiilor de a diversifica piețele de desfacere. Astfel, este binevenită prezentarea situației reale a structurii și expunerii economiei și sectoarelor economice la exporturile către Rusia dar și către alte piețe de desfacere mai importante pentru Moldova.

- Trebuie gândite acțiuni de susținere pentru sectoarele care au o expunere mai puternică față de piața Rusiei și o contribuție mai înaltă la formarea PIB-ului sau cu impact social mai puternic: agricultura și industria prelucrătoare alimentară și a băuturilor.
 - Eforturi pentru diversificarea serviciilor exportate în Rusia, care în general sunt foarte slab diversificate și cu valoare adăugată scăzută.
2. Valorificarea avantajelor pe care le oferă AA și ZLSAC cu UE. UE este piața de desfacere cea mai importantă pentru Moldova, iar ZLSAC oferă posibilități de creștere a exporturilor către această direcție, care însă nu vin de la sine ci necesită anumite reforme. Astfel, este important:
- Extinderea aplicabilității ZLSAC asupra produselor de origine animalieră prin implementarea recomandărilor DG SANCO, prevederilor ZLSAC și finalizarea reformei instituționale în domeniul siguranței alimentelor pentru obținerea statutului de țară eligibilă la export pe piața UE.
 - Îmbunătățirea sistemului de calitate pentru creșterea competitivității produselor pe piețele externe de desfacere.
 - Implementarea și asigurarea unui sistem viabil în domeniul de standardizare, metrologie și evaluarea conformității.
 - Aderarea Moldovei la programul COSME (Programul UE pentru Competitivitatea Întreprinderilor și a Întreprinderilor Mici și Mijlocii 2014 – 2020) oferă posibilități antreprenorilor din Moldova de a beneficia de suport în facilitarea accesului la noi piețe, în special pe teritoriul UE, promovarea antreprenorialului și culturii antreprenoriale și crearea unor condiții favorabile pentru înființarea și dezvoltarea afacerilor, acces la finanțare. Astfel, este necesară implementarea cât mai rapidă a activităților aferente participării în acest program pentru a beneficia de acest suport, având în vedere că cel mai des intrarea pe piața UE este mai dificilă pentru IMM-uri, dar acestea dețin o pondere însemnată în numărul întreprinderilor și a populației ocupate.
 - Chiar și în cadrul UE trebuie valorificate noi piețe de desfacere. Tradițional Moldova are câțiva parteneri comerciali importanți în UE (România, Italia, Germania, Marea Britanie, Polonia). Însă anume instituirea ZLSAC oferă posibilitatea de valorificare a noilor piețe de desfacere.
3. Valorificarea altor piețe de desfacere decât Rusia și UE. Aceste două destinații reprezintă principalii parteneri pentru Moldova cu 63% din totalul exporturilor locale în 2014. Vectorul economic ales de către Moldova a determinat ca majoritatea discuțiilor mai recente să se axeze anume pe acești doi parteneri, însă la fel de importantă este menținerea sau extinderea relațiilor comerciale cu alte state:
- Având în vedere caracterul dificil al relațiilor cu Federația Rusă, dar și barierele non-tarifare pentru unele categorii de exporturi în UE, unii producători ar trebui să se reorienteze economic în spațiul post-sovietic având în vedere trecutul comun cu aceste state. Ucraina, Belarus și Kazahstan deja sunt parteneri importați pentru Republica Moldova, dar acest potențial încă poate fi valorificat.
 - Îmbunătățirea sistemului de calitate pentru creșterea competitivității produselor pe piețele externe de desfacere și implementarea și asigurarea unui sistem viabil în domeniul de standardizare, metrologie și evaluarea conformității după cerințele UE ar putea crește cererea pentru produsele moldovenești și din partea altor state care au încredere în standardele UE.

Despre EXPERT-GRUP

CINE SUNTEM

Expert-Grup este o organizație neguvernamentală și non-profit specializată în cercetări economice și de politici publice. Expert-Grup nu reprezintă interese economice, corporative sau politice. Fiind o organizație independentă, Expert-Grup este o reflecție a idealurilor împărtășite de tinerii intelectuali moldoveni care au creat instituția cu scopul de a contribui la dezvoltarea Moldovei. Alături de alte tipuri de organizații din societatea civilă moldovenească, Expert-Grup se poziționează ca un centru analitic neutru din punct de vedere politic și ideologic.

ACTIVITĂȚILE NOASTRE

Activitățile noastre de bază sunt analiza și previziunile economice și cercetările în domeniul politicilor publice. În acest vast areal de cercetare, noi oferim o gamă diversificată de produse și servicii analitice, ajutându-i pe beneficiarii noștri să ia decizii care să susțină traiectoria de dezvoltare a Moldovei. Competența noastră esențială constă în aptitudinea de a oferi cercetări profesionale, obiective și de înaltă calitate în următoarele domenii:

- Analize și previziuni macroeconomice;
- Economie politică;
- Finanțe publice;
- Dezvoltarea umană și eradicarea sărăciei;
- Piața muncii și comportamentul consumatorilor;
- Comerțul extern;
- Piețele financiare;
- Economia integrării europene;
- Analiza economică la nivel de sector;
- Dezvoltarea economică regională și locală;
- Energia și economia mediului.

PARTENERI ȘI DONATORI

În perioada anilor 2006–2014 Expert-Grup a implementat mai mult de 70 proiecte de cercetare și advocacy în diferite domenii legate de cercetări economice și de politici publice. Mai mult de 100 experți afiliați și neafiliați instituției, atât din Moldova, cât și din alte țări, au fost implicați în aceste proiecte. Am lucrat cu asemenea instituții internaționale ca Banca Mondială, Fundația Soros-Moldova, Fundația Est-Europeană, Fundația Konrad Adenauer, Balkan Trust for Democracy, Black Sea Trust, Fundația Friedrich Ebert, PNUD Moldova, UNICEF, Comisia Europeană, Consiliul Europei, Fundația pentru o Societate Deschisă, Agenția Elvețiană pentru Cooperare Internațională, Departamentul Marii Britanii pentru Dezvoltare Internațională, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică. Începând cu anul 2008 Expert-Grup este membru al Asociației de Politici pentru o Societate Deschisă – o rețea internațională ce întrunește 56 de centre analitice din țări din toată Europa.